pronunciation are polymorphic in nature and expressed in antropophonic and phonological defects. The complex structure of speech disorder in fuzzy dysarthria requires an integrated approach to the organization and conduct overcoming actions. This determines the direction and content of the complex overcoming work, including medical, psychological and pedagogical aspects. The described basic directions of remedial work in speech therapy to fuzzy dysarthria, in particular to address the violations leading language - phonetic disorders in children with fuzzy dysarthria. Attention is focused on the automation of sounds in children with fuzzy dysarthria.

Keywords: fuzzy dysarthria; articulation, prosody, pronunciation and phonetic disorders.

Стаття надійшла до редакції 23.02.2014 р.
Статтю прийнято до друку 03.03.2014 р.
Рецензент: д.п.н., проф. Конопляста С.Ю.

УДК 376-056.26:37.016:34

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНІВ ГОТОВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗІ ЗНИЖЕНИМ СЛУХОМ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВОВИХ ЗНАНЬ У ПОВЕДІНЦІ

Дмітрієва О.І.,
кандидат педагогічних наук,

На сучасному етапі розвитку України особливого значення набуває дослідження проблеми правової освіченості підростаючого покоління. Правова держава функціонуватиме тоді, коли буде досягнуто певного рівня свідомості, зокрема правосвідомості її громадян. У зв'язку з цим привертає увагу значна кількість праць, присвячених ролі правового виховання у становленні і розвитку правосвідомості. Це роботи М. Алємаскіна, Є. Болдирєва, Л. Єремєєвої, Г. Єфремової, Л. Зюбіна, К. Ігошева, Ю. Кобринського, В. Устинової та ін. У роботах вищезазначених авторів підкреслюється, що попередження і усунення причин правопорушень органічно пов'язано з удосконаленням свідомості, розвитком духовності, формуванням поваги до права та закону.

Спеціальні дослідження з правового виховання осіб із порушеннями слуху та практика роботи свідчать, що діти не завжди поводять себе у відповідності до вимог правових норм, часто порушуючи їх (Л. Аксьонова, О. Алексєєв, Б. Юдін, І. Щербакова). Це пояснюється тим, що неповноцінне функціонування слухового аналізатора детермінує порушення контактів з оточуючими, обмеження можливостей з усвідомлення різноманітності відносин, що формуються у суспільстві, нерозуміння конкретної ситуації та поведінки оточуючих (Т. Розанова, Т. Богданова, Є. Речицька). Водночас, у корекційній педагогіці лише окремі дослідження присвячені теоретичним та практичним аспектам означеної проблеми (І. Колесник, О. Ляшенко, О. Малхасьян, Б. Пузанов, С. Фалько). Разом з тим, дослідження питань правової освіти та формування правосвідомості старшокласників зі зниженим слухом є актуальними на сучасному етапі становлення правової України.

Цілеспрямована системна правова освіта у спеціальній загальноосвітній школі для дітей зі зниженим слухом розпочинається у 9 класі і продовжується у 10 класі у процесі вивчення навчального предмета „Правознавство (практичний курс)''. Проаналізувавши навчальну програму і підручник з правознавства, зазначимо, що дана програма з правознавства для загальноосвітніх шкіл для дітей зі зниженим слухом розроблена на основі програм для загальноосвітніх шкіл та у відповідності до положень Державного стандарту базової і повної середньої освіти.

Метою даного курсу є забезпечення умов для формування елементів правової культури, правових орієнтирів та правомірної поведінки учнів.

У пояснювальній записці визначаються завдання, реалізація яких забезпечить досягнення означеної мети, а саме:

1. Познайомити учнів з правом, його важливою роллю в житті суспільства, сприяти усвідомленню ними найбільш важливих понять і термінів юридичної науки.

2. Сприяти формуванню у дітей уявлень про фундаментальні цінності, такі як права та свободи людини і громадянина, демократія, активна громадянська позиція й інші, що складають основу демократичної правової держави і громадянського суспільства в Україні.

3. Виробити в учнів уміння: використовувати правові знання для реалізації і захисту своїх прав, свобод та законних інтересів; оцінювати і регулювати свої взаємини з іншими; здійснювати вибір моделі поведінки у повсякденних життєвих ситуаціях, орієнтуючись на норми права, що стосуються неповнолітніх; опрацьовувати окремі положення нормативно-правових актів; застосовувати на правовому матеріалі критичне мислення, аналіз, синтез, оцінку, рефлексію, уміння спілкуватись, дискутувати, розв'язувати проблеми; сформувати навички правомірної поведінки.

4. Прищепити дев'ятикласникам інтерес до права, заохотити їх до свідомого використання, застосування й дотримання правових норм [4].

У пояснювальній записці до цього курсу вказується, що вона адаптована до особливостей дітей зі зниженим слухом. Основою даної програми є програма „Правознавство (практичний курс)'' для 9-х класів навчальних закладів з українською мовою навчання (автори Пометун О. І., Ремех Т. О. - К., 2008) [3]. Позитивним моментом програми для дітей зі зниженим слухом є збільшення терміну тривалості вивчення предмету (2 роки) та введення тем „Види прав інвалідів в Україні'', „Як захищаються права і свободи інвалідів в Україні і світі'', „Які середні навчальні заклади існують в Україні, в яких навчальних закладах можуть навчатися інваліди з вадами слуху.

Аналіз існуючої програми для та тематичних планів вчителів правознавства показав, що з 35 годин у 9 класі та 35 годин у 10 класі, відведених на вивчення правознавства, на ознайомлення з новим матеріалом відведено відповідно 30 годин (85,7%) і 32 години (91,4%), на повторення у 9 класі - 0 годин (0%), у 10 - 1(2,8%) година, на тематичне оцінювання у 9 класі - 2 години (5,7%), у 10 класі - 2 години (5,7%), резервний час у 9 класі становить 3 години (8,57%), у 10 класі - 0 годин (0%). Уроки на корекцію, систематизацію та узагальнення знань тощо відсутні. Можна вважати, що правові знання на уроках носять переважно інформаційний характер.

Важливо зауважити, що реалізація можливості інтеграції знань, умінь та навичок у змісті курсу „Правознавство (практичний курс)'', підручник з якого призначений для учнів загальноосвітніх шкіл, викликає у учнів зі зниженим слухом значні труднощі. Як свідчать результати нашого дослідження та практика роботи, старшокласникам зі зниженим слухом досить складно розібратись у великому обсязі юридичних термінів, визначень, завдань. Учні часто просять пояснити значення слів, які використовуються в текстах підручника. Не розуміючи значення того, про що читають, школярі дуже швидко втрачають інтерес до заняття.

Важливим завданням спеціального загальноосвітнього навчального закладу для дітей зі зниженим слухом є формування знань про норми права та закони; про правопорушення як наслідок морально-психологічної зміни особистості, деформації її потреб та інтересів, життєвих орієнтацій та мотивів поведінки. Особливе значення має вміння вихованців застосовувати правові знання у житті, тобто сформованість правомірної поведінки.

Правомірна поведінка – це вміння застосувати набуті правові знання, уміння та навички на практиці, у повсякденному житті. Кінцевою метою залучення учнів до практичної діяльності є закріплення у поведінці вихованців дотримання правових принципів, які мають стати нормою життя, потребою в поведінці.

Ми вважаємо, що правомірна поведінка є основним показником сформованості діяльнісно-поведінкового компоненту правосвідомості старшокласників зі зниженим слухом, рівнями сформованості якого нами визначені наступні:

1. Високий. Учень уміє поводити себе у будь-якій ситуації, дотримується правил поведінки. Активно працює в колективі, із задоволенням виконує громадські доручення, бере участь у всіх заходах та зацікавлює інших. Активно займається шефською роботою. Ініціатор та організатор суспільно-корисних справ. Демонструє позитивний приклад оточуючим. Береже суспільне та особисте майно, вимагає цього від інших. Завжди готовий прийти на допомогу товаришам, протистоїть злу, насильству, несправедливості. У поведінці і діяльності виявляються внутрішні (самопізнання, самоствердження, самовираження, самореалізація), а також соціальні (міжособистісні) мотиви. В основі мотивів поведінки і участі у видах діяльності знаходиться прагнення принести користь школі, а також позитивний приклад. У процесі взаємодії з іншими обирає співпрацю, діалог, компроміс, переговори.

2. Середній. Учень дотримується дисципліни, але, спостерігаючи за порушеннями її іншими, не виявляє стурбованості. Іноді порушує правила поведінки, знаходячи виправдання своїм діям. Не любить працювати у колективі. Іноді намагається створити враження, що піклується про інших, але ці дії мають показний характер і зазвичай виявляються тільки під тиском педагога або інших школярів. Прагне мати вигоду від своїх вчинків. Участь у громадській діяльності пасивна. Допомагає лише за умови винагороди. Схильний до правомірної поведінки, знає та не завжди виконує правила поведінки. Мотивами поведінки є особистісні (самоствердження самореалізації, самовираження), бажання заслужити повагу і довіру педагогів та однокласників, бути не гіршим від інших. В процесі взаємодії з іншими уникає вирішення конфлікту, відмовляється поступитися.

3. Низький. Учень часто порушує правила поведінки, є активним учасником конфліктів. Не визнає своїх провин, завжди намагається перекласти відповідальність за скоєне на інших. Уникає участі у громадському житті. Надає допомогу дуже рідко, лише коли цього від нього потребують оточуючі або під впливом педагога. Добро робить, коли має від цього особисту користь. Має деформоване уявлення про моральні норми та їх застосування у поведінці. Не виявляє ініціативності. Доручення та обов'язки виконує під примусом. Не береже суспільне майно. Мотивація поведінки характеризується егоцентричною спрямованістю, користолюбством. Поведінка регулюється переважно вимогами старших, зовнішніми стимулами та спонуканнями. Скептичне ставлення до законів держави підкріплюється відповідною поведінкою, якою намагається демонструвати недовіру до чинного законодавства, байдужість до виконання правових норм. У взаємодії з іншими часто займає позицію ігнорування або йде на

конфлікт. Схильний до правопорушень. Учень байдужий до норм права, до потреб інших людей. У ставленні до інших домінують егоїстичні мотиви. Схильний до асоціального ставлення до оточуючих. Пасивний, правомірна поведінка визначається страхом перед покаранням [1].

З метою вивчення застосування учнями правових знань у поведінці нами використовувались:

1) спостереження за вчинками дитини з огляду на їх відповідність засвоєним правовим нормам;

2) опитування педагогів про поведінку учнів щодо прояву у них правових якостей;

3) анкетування старшокласників.

Для опитування педагогів використовувалась методика „Характеристика" (Мнацаканян Л.) [2], запитання якої мали на меті здійснення якісної та кількісної оцінки моральної поведінки учнів, проявів у ній суспільної активності, товариськості, активності, відповідальності.

Окрім анкетування педагогів проводилось анкетування учнів щодо вміння застосовувати набуті правові знання, уміння та навички у житті, способів взаємодії з іншими людьми, до яких вдаються учні, дотримуючись правомірної поведінки, вміння відстоювати свої права, вміння виконувати зобов'язання перед державою і суспільством; схильності до шкідливих звичок, вибору певної моделі поведінки у правовій ситуації.

Дослідженням було охоплено 136 учнів 9-10 класів Кам'янець-Подільського БНРЦ Хмельницької обл.; Підкаміньської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для дітей зі зниженим слухом із поглибленою професійною підготовкою Львівської обл.; спеціальної загальноосвітньої Чернівецької школи-інтернату №2 для дітей зі зниженим слухом Чернівецької обл.; Хустської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату I-II ступенів для дітей зі зниженим слухом Закарпатської обл.; Новоушицької спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для глухих дітей; Хмельницького загальноосвітнього спеціального навчально-виховного закладу "Школа-дитячий садок для дітей з порушенням слуху " Хмельницької області; Тернопільської обласної комунальної спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для дітей зі зниженим слухом Тернопільської області. Анкетуванням та інтерв'юванням було охоплено 112 педагогів вищезазначених шкіл України.

На думку педагогів, старшокласники з порушеннями слуху, мають різні рівні застосування знань про норми моралі та права, що залежить від наявності знань про норми моралі та права, їх суті, розуміння і ставлення до них, вміння на практиці їх застосувати. Так, оцінюючи участь школяра у суспільних справах, ініціаторами суспільних справ були визнані 9% учнів, 7% учнів виявились пасивними спостерігачами всього, що відбувається у закладі. Активними учасниками суспільних справ, такими, що іноді виявляють ініціативу, були визнані 16% школярів, безініціативними учасниками – 30% учнів, найбільше вихованців(38%) нерегулярно беруть участь у суспільному житті навчального закладу.

Постійними ініціаторами надання допомоги товаришам по навчанню виявились 9% учнів, в два рази більше (18%) школярів ніколи не надають допомоги однокласникам, іноді виявляють ініціативу 11% вихованців, на прохання товариша або педагога надають допомогу 24%, нерегулярно допомагають товаришам зняти 38% учнів.

Допомагаючи товаришам у суспільній діяльності, завжди, будь-кому допомагають 10% школярів, вибирають, кому допомогти, а кому ні, – 22%, будь - кому, але рідко допоможуть 25% вихованців, лише деяким товаришам і не завжди допомогу нададуть 34%, ніколи нікому не допомагають 9% учнів.

Визначаючи рівень самокритичності, педагоги визначили, що учнів, які майже не потребують критики, самокритичних серед їхніх вихованців не має, задумуються над критикою 17% школярів, іноді сприймають критичні зауваження 39% учнів, рідко коли реагують на зауваження 36% вихованців, ніколи не зважають на критичні зауваження 8% старшокласників. Аналізуючи рівень відповідальності стосовно виконання дорученої справи, педагоги дійшли висновку, що ініціаторів виконання відповідальних справ, такими, що доведуть їх до кінця, серед старшокласників не має. Проте 15% з них можна завжди давати доручення, 22% можна часто доручати виконання відповідальних справ, найбільшій кількості учнів (48%) іноді можна щось доручити, а 15% школярів ніколи не можна доручити виконання відповідальної справи.

Досліджуючи вміння учнів застосовувати набуті правові знання, уміння та навички у житті, зокрема, вміння відстоювати свої права, виконувати обов'язки перед суспільством та державою, а також обирати способи взаємодії з іншими людьми, ми з'ясували наступне. Виконують закони, тому що визнають їх основним обов'язком людини і громадянина – 52% учнів, не визнають закони обов'язковими – 11%; 37% школярів не змогли дати відповідь на питання. Разом з цим можуть обійти закон, якщо він заважає вчинити так, як хочеться, 47% учнів, не будуть йти в обхід закону 41%; не знають, як вчинити 12% вихованців. 47% респондентів вважають, що людина має право порушити права інших людей задля досягнення своєї мети; 37% учнів вважають, що за жодних умов не мають права порушувати права інших людей; складно було дати відповідь 26% учнів.

Дотримуються законів держави через страх покарання – 64% школярів; не пов'язують дотримання

законів із страхом покарання 23%; не знають відповіді – 13% анкетованих. Завжди поступають правильно, коли впевнені, що про це ніхто не взнає –32% опитаних; не завжди – 52%; 12% учнів не відповіли на питання. Обираючи модель поведінки у випадку сварки, конфлікту зі старшими, відразу дослухаються та підкоряться їм 35% вихованців. 33% учнів будуть відстоювати власну позицію та сперечатися; погодяться задля годиться, та робитимуть, як самі вважають за потрібне –22% школярів; 10% вихованців важко відповісти. Хочуть, щоб їхні права не були порушені в будь-якій правовій ситуації – 49%; не знають, як відстояти свої права –45%; знають, як захистити свої права 6% анкетованих.

Досліджуючи схильність старшокласників зі зниженим слухом до шкідливих звичок, виявлено, що негативно ставляться до вживання наркотиків 86%. Вважають, що за винятком особливо сильних, наркотики зовсім не шкідливі, потрібно лише правильно їх вживати – 11%; не задумуються про це 4% респондентів. 68% анкетованих ніколи не думають вживати наркотики. Не бачать у цьому нічого поганого 35% учнів; думають, що це „класно" 11%; взагалі не задумуються про це 22% опитаних. Негативно ставляться до осіб, що вживають наркотики 64% учнів. Привабливо та сучасно це виглядає для 9%. 30% опитаних визнають, що це особиста справа осіб, що вживають наркотики, а 23% не задумуються про це. Причину злочинів та відхилень у поведінці 12% анкетованих вбачають у вживанні наркотичних речовин; сумніваються у цьому 47%; не пов'язують порушення поведінки і скоєння злочинів з уживанням наркотиків – 65%; не думають про це 22% опитаних.

Обираючи власну поведінку серед друзів, які на вечірці по колу пустили цигарку з наркотичною травою, обов'язково, хоч раз спробують 26% учнів; не будуть цього робити, а краще підуть з такої вечірки 31 %; цигарку не візьмуть, але в компанії залишаться 43% анкетованих. Хоч раз пробували тютюн 88% старшокласників, алкоголь – 100%, наркотики – 3%. Жоден учень не пробував вживати токсичні речовини.

До вживання спиртних напоїв позитивно ставляться 75% школярів; негативно – 8%; байдуже до цього ставляться 17% вихованців. При цьому вперше алкоголь 69% старшокласників спробували з родичами, 23% – з друзями, 8% – самостійно. Учнів, які до цього часу не куштували спиртні напої, не виявилось жодного.

До куріння негативно ставляться 64% анкетованих. Курять, але думають, що в будь-який момент покинуть – 14%. Курять і не думають відмовлятися від цього – 12%; епізодично курять 10% учнів. Шкідливими для здоров'я вважають куріння та алкоголь 43% старшокласників; так не вважають – 33%, не змогли дати відповіді 24% вихованців.

Результат сформованості діяльнісно-поведінкового компоненту правосвідомості старшокласників зі зниженим слухом представлений на рис. 1 та рис. 2.

Рис.1. **Рівень сформованості діяльнісно-поведінкового компоненту правосвідомості учнів 9-х класів зі зниженим слухом (%)**

Рис. 2. **Рівень сформованості діяльнісно-поведінкового компоненту правосвідомості учнів 10-х класів зі зниженим слухом (%)**

Вивчення стану сформованості діяльнісно-поведінкового компоненту свідчить, що 1,5 % учнів 9-х та 2,9 % учнів 10-х класів уміють застосовувати набуті знання у різних життєвих ситуаціях. 55,2 % учнів 9-х та 62,4 % учнів 10-х класів демонструють готовність до застосування набутих правових знань у практичній діяльності, у них простежується життєва активність та соціальна компетентність. Проте у значної кількості учнів (43,3 % 9-х та 34,7 % 10-х кл.) спостерігаються прояви недисциплінованості, байдужість до виконання своїх обов'язків, прояви негативізму у ставленні до однокласників та педагогів. Наявними є стійкі негативні звички, небажання їх позбутися, свідоме порушення правил поведінки.

У результаті нашого дослідження з'ясовано, що у більшості старшокласників зі зниженим слухом спостерігається значна невідповідність між наявними правовими знаннями та умінням застосовувати їх у поведінці. Отримані результати свідчать про нагальну потребу систематизувати навчально-виховну діяльність спеціальних шкіл щодо підвищення рівня правомірної поведінки старшокласників зі зниженим слухом та обумовлюють актуальність розробки відповідного педагогічного забезпечення даного процесу.

Література

1. Дмітрієва О.І. Формування правосвідомості старшокласників зі зниженим слухом в позаурочний час. дис …канд. пед. наук : 13.00.03 / Оксана Іванівна Дмітрієва. – К., 2013. – 215 с. 2. **Кон И. С.** Психология старшеклассника: пособие для учителей / Игорь Семенович Кон. – М.: Просвещение, 1980. – 192 с. 3. **Програма для загальноосвітніх навчальних закладів** „Правознавство. Практичний курс" / авт.-упоряд. Ремех Т. О., Пометун О. І. – К., 2009. – 32 с. 4. **Програми та рекомендації до розподілу програмного матеріалу загальноосвітніх навчальних закладів для 5-10 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей зі зниженим слухом** / Жук В. В., Литовченко С. В., Литвинова В. В., Борщевська Л. В. та ін. ; відп. за вип. Нагорна Н. О. – К., 2010. – 56 с.

References

1. Dmitriieva O. I. Formuvannia pravosvidomosti starshoklasnykiv zi znyzhenym slukhom v pozaurochnyi chas. dys. …kand. ped. nauk : 13. 00. 03 / Oksana Ivanivna Dmitriieva. – K., 2013. – 215 s. **2. Kon I. S.** Psikhologiia starsheklassnika: posobiie dlia uchitelei / Igor Semenovich Kon. – M.: Prosveshchenie, 1980. – 192 s. **3. Prohrama dlia zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv** "Pravoznavstvo. Praktychnyi kurs" / avt.-uporiad. Remekh T. O., Pometun O. I. – K., 2009. – 32 s. **4. Prohramy ta rekomendatsii do rozpodilu prohramnoho materialu zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv dlia 5-10 klasiv cpetsialnykh zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv dlia ditei zi znyzhenym slukhom** / Zhuk V. V., Lytovchenko S. V., Lytvynova V. V., Borshchevska L. V. Ta in. ; vadp. za vyp. Nahorna N. O. – K., 2010. – 56 s.

Дмітрієва О.І. «Дослідження рівнів готовності старшокласників зі зниженим слухом до застосування правових знань у поведінці».

У статті представлені результати дослідження рівнів готовності старшокласників зі зниженим слухом до застосування правових знань у поведінці. Здійснено аналіз методичного забезпечення процесу правової освіти учнів зі зниженим слухом: програм з правознавства для загальноосвітніх шкіл, програм та рекомендацій до розподілу програмного матеріалу загальноосвітніх навчальних закладів для 5-10 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей зі зниженим слухом з правознавства, підручників, які використовуються у процесі вивчення правознавства учнями зі зниженим слухом. З'ясовано труднощі, що ускладнюють процес оволодіння навчальним матеріалом. Визначено рівні сформованості діяльнісно-поведінкового компоненту правосвідомості старшокласників зі зниженим слухом (високий, середній, низький), описано методику їх вивчення. Проаналізовано результати дослідження рівнів сформованості діяльнісно-поведінкового компоненту правосвідомості старшокласників зі зниженим слухом. З'ясовано, що переважна більшість старшокласників зі зниженим слухом мають середній та низький рівні сформованості діяльнісно-поведінкового компоненту правосвідомості і лише незначна їх частина здатна застосовувати набуті правові знання у практичній діяльності, що обумовлено не лише порушенням повноцінного функціонування слухового аналізатора учнів, але й певними труднощами у методичному забезпеченні та організації навчально-виховного процесу спеціальних загальноосвітніх шкіл для дітей зі

зниженим слухом. Намічено перспективні напрямки дослідження даної проблеми, зокрема необхідність розробки відповідного педагогічного забезпечення процесу правової освіти учнів зі зниженим слухом.

Ключові слова: правова освіта, правомірна поведінка, старшокласники зі зниженим слухом, правосвідомість.

Дмитриева О.И. «Исследование уровней готовности слабослышащих старшеклассников к применению правовых знаний в поведении».

В статье представлены результаты исследования уровней готовности слабослышащих старшеклассников к применению правовых знаний в поведении. Осуществлен анализ методического обеспечения процесса правового образования слабослышащих учащихся: программ по правоведению для общеобразовательных школ; программ и рекомендаций к распределению программного материала общеобразовательных учебных заведений для 5-10 классов специальных общеобразовательных учебных заведений для слабослышащих детей по правоведению; учебников, которые используются в процессе изучения правоведения слабослышащими учениками. Выяснены трудности, усложняющие процесс овладения учебным материалом. Определены уровни сформированности деятельностно-поведенческого компонента правосознания слабослышащих старшеклассников (высокий, средний, низкий), описано методику их изучения. Проанализировано результаты исследования уровней сформированности деятельностно-поведенческого компонента правосознания слабослышащих старшеклассников. Выяснено, что преобладающее большинство слабослышащих старшеклассников имеют средний и низкий уровни сформированности деятельностно-поведенческого компонента правосознания и лишь незначительное колличество их способно применять полученные правовые знания в практической деятельности, что обусловлено не только нарушением полноценного функционирования слухового анализатора учащихся, но и определенными трудностями в методическом обеспечении и организации учебно-воспитательного процесса специальных общеобразовательных школ для слабослышащих детей. Намечены перспективные направления исследования данной проблемы, в частности необходимость разработки соответствующего педагогического обеспечения процесса правового образования слабослышащих учащихся.

Ключевые слова: правовое образование, правомерное поведение, слабослышащие старшеклассники, правосознание.

Dmitriieva O. I. The research of the levels of readiness of hard of hearing senior pupils to use legal knowledge in their behaviour.

The article represents the results of the research of the level of readiness of hard of hearing senior pupils to use legal knowledge in their behaviour. The article analyses the methodical supply of legal education process for hard of hearing pupils: legal curriculum for secondary schools, programs and recommendations for the distribution of the legal curriculum material of secondary schools for the 5-10 forms in special schools for hard of hearing pupils, schoolbooks that are used in the process of legal education of hard of hearing pupils. The difficulties which make the process of learning more complicated are clarified. The article determines the formation levels of activity-behavioural component of legal consciousness of hard of hearing senior pupils (high, middle, low), the methods of their learning are described. The results of the research of activity-behavioural component of legal consciousness of hard of hearing senior pupils are analysed. We ascertained that the vast majority of hard of hearing senior pupils have got middle and low formation levels of activity-behavioural component of legal consciousness and only some of them are able to use the acquired legal knowledge in practice. It can be explained not only by the breach of the full value functioning of hearing analyser, but also by certain difficulties in methodical supply and organization of educational process in special schools for hard of hearing pupils. The promising tendencies of further research of this issue are mapped, in particular the necessity of development of pedagogical supply for the process of legal education of hard of hearing pupils.

Key words: legal education, legitimate behaviour, hard of hearing senior pupils, legal consciousness.

Стаття надійшла до редакції 23.03.2014 р.
Статтю прийнято до друку 30.03.2014 р.
Рецензент: д.п.н., проф. Миронова С.П.

УДК 376-056.36

СТАВЛЕННЯ ДО НАВЧАННЯ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ УЧНІВ ЯК ЗАПОРУКА ЇХНЬОЇ УСПІШНОСТІ

Докучина Т.О.

Досягнення успіху розумово відсталими учнями у навчанні залежить від багатьох факторів. Одним із них є ставлення учнів до навчання, оскільки воно створює значний вплив на формування мотивації досягнення та ставлення до успіху. Бажання та прагнення досягати успіху у будь-якій діяльності залежить значною мірою від того наскільки привабливою для людини є ця діяльність. Відповідно запорукою формування позитивного та дієвого ставлення до успіху, що безпосередньо визначає спрямованість діяльності на його досягнення у навчальній діяльності, є формування позитивного ставлення до неї.

Проблему ставлення до навчальної діяльності у корекційній педагогіці вивчали В. Бондар, І. Єременко, А. Корнієнко, В. Петрова, Н. Стадненко, І. Ужченко, І. Ушакова та ін. [1; 5; 6]. Незважаючи на значний доробок вчених, проблема ставлення розумово відсталих учнів до навчання є недостатньо дослідженою. Зокрема, вплив ставлення до навчання на ставлення до успіху та стимулювання до його досягнення розумово відсталих